

השראה והשקעה

בטהובן קם בכל יום עם שחר והכין לעצמו קפה. הוא הקפיד מאוד בטקס: בכל כוס צריכים היו להיות שישים פולים בדיוק, והוא ספר אותם בכל פעם. אִרְאֵז היה מתיישב אצל שולחנו ומחבר מוזיקה עד שתיים או שלוש אחר הצהריים. אחר כך היה יוצא להליכה ארוכה, ואיתו עיפרון וכמה גיליונות תווים כדי להעלות על הכתב כל רעיון שיעלה במוחו בדרך. מדי ערב, אחרי הארוחה, היה שותה בירה, מעשן מקטרת, ועולה על יצעו לא יאוחר מעשר.

אנתוני טרולופ עבד במשרה מלאה בדואר. הוא שילם לבחור שהעיר אותו כל בוקר בחמש. בחמש וחצי כבר היה יושב לשולחן הכתיבה, ועד שמונה וחצי לא מש ממנו. הוא הקפיד לנפק 250 מילים בכל רבע שעה. בדרך זו כתב 47 רומנים, רבים מהם בהיקף של שלושה כרכים, ועוד 16 ספרים אחרים. אם גמר רומן ועוד לא השלים את שלוש שעות הכתיבה היומיות שלו, היה נוטל מיד דף חדש ומתחיל את הרומן הבא.

עמנואל קאנט, הפילוסוף המזהיר ביותר בעת החדשה, נודע בשגרת יומו הדייקנית. על פי תיאורו של היינריך היינה, קאנט היה "קם, שותה קפה, כותב, מרצה, אוכל, יוצא להליכה, וכל דבר בזמנו ובמועדו. כאשר שכניו של קאנט ראו אותו יוצא

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

מביתו במעילו האפור ובמקל ההליכה, ידעו שהשעה שלוש וחצי בדיוק".

הפרטים הללו מופיעים, יחד עם עוד 150 דוגמאות השאובות מחייהם של גדולי הפילוסופים, הציירים, המלחינים והסופרים, בספרו של מייסון קארי 'פולחנים של יומיום: איך גדולי המוחות מפנים זמן, מוצאים השראה, ויושבים לעבוד'. המסר בספר פשוט. לרוב האנשים היצירתיים יש הרגלים קבועים. סדר היום השגרתי שלהם הוא הקרקע המנביטה את זרעי היצירתיות. חלקם קיבלו על עצמם במתכוון משרות שהם לא נזקקו להן, רק כדי לצקת את חייהם אל תוך מבנה ושגרה. דוגמה טיפוסית היא המשורר וואלס סטיבנס, שעבד כל חייו כעורך דין לענייני ביטוח ב'הרטפורד, חברה לפיצוי ולשיפוי'. הוא אמר שהעבודה במשרה קבועה היא מן הדברים הטובים ביותר שקרו לו, כי "זה מכניס לחיים משמעת וסדירות".

שימו לב לפרדוקס. האנשים הללו כולם חדשנים, חלוצים, פורצי דרך, אנשים שניסחו רעיונות חדשים, יצרו צורות ביטוי חדשות, עשו דברים שאיש לא עשה כמותם קודם. הם שברו את התבנית. הם שינו את הנוף. הם זינקו אל הלא-נודע. אך חיי היומיום שלהם היו ההפך מכך: שגרתיים עד כדי טקסיות. אפשר אפילו לקרוא להם משעממים. למה? כי כלשונה של האמרה הידועה, המיוחסת לכמה אנשים ואין יודע מי מהם היה הראשון - גאונות היא אחוז אחד השראה ו-99 אחוז השקעה. התגלית המדעית משנת הפרדיגמה, המחקר פורץ הדרך, המוצר החדש הרושם הצלחה מסחררת, הרומן המבריק, הסרט זוכה הפרסים, כל אלה הם כמעט תמיד פרי שנים רבות של שעות עבודה ארוכות ושל תשומת לב לפרטים. יצירתיות היא דבר המצריך עבודה קשה.

מעניין שהעברית בחרה במילה 'עבודה' גם לציון עבודת ה'. מה שנכון באמנות, במדע, בעסקים ובתעשייה נכון גם בחיי הרוח. כדי לצמוח מבחינה רוחנית, בכל דרך שהיא, נדרשים מאמץ מתמשך ושגרה יומיומית.

זהו יסודו של מדרש מאלף, שבו מציעים התנאים פסוקים שהם "כלל גדול בתורה". בן עזאי העלה את הפסוק "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם: בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ" (בראשית ה, א). בן זומא סבר שהכלל הגדול ביותר מצוי בפסוק אחר: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל: ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד" (דברים ו, ד). בן ננס הצביע על הפסוק "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יח, ט). קל להבין מה מצאו התנאים בפסוקים ידועים אלה. מפתיעה, לעומת זאת, היא בחירתו של בן פזי בפסוק מפרשת השבוע שלנו: "אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים" (שמות כט, ט). אלה הם קרבנות התמיד; מקבילותיהם במציאות ימינו הם תפילות היומיום שחרית, מנחה וערבית. או במילה אחת: שגרה. והמדרש מסכם: הלכה כבן פזי.²

משמעות בחירתו של בן פזי ברורה: כל הרעיונות הנאצלים בעולם – האמונה שהאדם נברא בצלם אלוהים, אחרות ה', אהבת הזולת – הם כענן פורח כל עוד אינם מיתרגמים להרגלי מעשה, ועל ידי כך להרגלי הלב. כולנו חוינו רגעים של התרשמות כשמענו על רעיון גדול, על תפיסה מטלטלת מציאות, על תכנית גדולה היכולה לשנות את חיינו. כעבור שנה, כעבור שבוע, אפילו למחרת היום, הדבר כבר נשתכח מאיתנו או היה לזיכרון רחוק, לכל היותר געגוע לדבר שיכול היה להיות.

האנשים המשנים את העולם, בין אם בקטנות ונסתרות ובין

אם בגדולות ונצורות, הם אלה ההופכים חוויות שיא לשגרות יומיום, אלה היודעים שהפרטים חשובים, אלה שיצרו משמעת של עבודה קשה ושל התמדה. זו גם גדולתה של היהדות. היא יודעת ליטול רעיונות נעלים וחזונות נשגבים כגון אלה שהזכרנו ולהפוך אותם לדפוסי התנהגות. ההלכה מעמידה מערכת של הרגלים קבועים, אשר כמו אותם הרגלי יומיום של גאוני היצירה מארגנים את התודעה מחדש, מכניסים לחיינו משמעת, ומשנים את הדרך שבה אנו מרגישים, חושבים ופועלים.

רוב רובה של היהדות נראה בוודאי למתבוננים מבחוץ, ולעתים גם לשומרי המצוות עצמם, משעמם, פרוזאי, שגרתית, חזרתי, אחוז אובססיה לפרטים ובדרך כלל נטול דרמה והשראה. אבל כך ממש נראים גם, לרוב אורך הדרך, כתיבת רומן מסעיר, בימיו סרט מזהיר, הלחנת סימפוניה עילאית, שיפור יישומון להיט ובניית מותג שובר שוק. הדברים המלהיבים הללו נוצרים בעבודה קשה, בקשב ממוקד ובפולחני שגרה. משם באים רוב הדברים הגדולים-מהחיים, לפחות אלה מהם שחיהם ארוכים.

אנו, במערב, פיתחנו לנו תפיסה מוזרה באשר לחוויה הדתית: לימדנו את עצמנו לחשוב שהיא דבר המציף אותנו כאשר קורה דבר החורג לחלוטין ממעגל החוויות הנורמליות. תיאורנו לעצמנו את החוויה הדתית כרגש המציף אותנו משהעפלנו לראש הר ואנחנו מביטים בנוף הפתוח שלמטה, משניצלנו מסכנה בדרך נס, משהתמזגנו לאיש אחד עם קהל עצום ומריע. ממש כך הגדיר התיאולוג הלותרני הגרמני רודולף אוטו את הקדושה בספרו הידוע הנושא שם זה: כמסתורין אשר בעת ובעונה אחת מעורר חרדה ומהלך קסם. האדם חש יָאָה לנוכח דבר-מה פִּבִּיר. כולנו חוינו חוויות כאלו.

אבל זה כל מה שהן: חוויות. הן מקננות בזיכרון, אך אינן חלק מחיי היומיום. הן אינן שזורות ברקמת האישיות שלנו. אין להן השפעה על מעשינו, על הישגינו, על היותנו. היהדות מבקשת להפוך אותנו לאמנים יוצרים, שיצירתם הגדולה ביותר היא חייהם.³ ולשם כך נדרשים הרגלים של יומיום: שחרית, מנחה, ערבית, האוכל שאנו אוכלים, צורת ההתנהגות שלנו בעבודה ובבית. הכוריאוגרפיה של הקדושה, שהיא תרומתו הייחודית של המימד הכוהני ביהדות, מוצגת בפרשת תצווה, ובעיקר לאורך חומש ויקרא.

לטקסי־השגרה הללו יש תוצאות. כיום ידוע לנו, בזכות אמצעי הסריקה של פעילות המוח PET ו-fMRI, שתרגול רוחני חוזר־ונשנה משנה את ארגונו של המוח. הוא גם מקנה לנו חוסן פנימי. הוא הופך אותנו למכירי־טוב. הוא נותן לנו תחושת אמון בסיסית במקור הווייתנו. הוא מעצב את זהותנו, את אופן הפעולה והדיבור והחשיבה שלנו. הרגלי־המעשה הם לגדולה הרוחנית מה שהאימון הוא לשחקן הטניס, מה שמשמעת הכתיבה היומיומית היא לסופר, מה שקריאת דו"חות כספיים היא לוורן באפט. ההרגלים הללו הם התנאי ההכרחי להישג. עבודת ה' היא עבודה – במלוא מובן המילה, במלוא הקושי, העמל, העשייה וההתמדה.

אם רצונכם בהשראה פתאומית, עליכם לעבוד על כך כל יום, כל השנה, אולי כל החיים. רק כך היא תבוא. מסופר על שחקן גולף ידוע שנשאל לסוד הצלחתו וענה "פשוט היה לי מזל. אבל מה שמצחיק הוא שכל שהתאמנתי יותר, כך היה לי יותר

מזל". ככל שגדול רצונכם בשיאים רוחניים, כך נחוצים לכם יותר השגרה וההרגל של ההלכה, ה"דרך" היהודית לאלוהים.

1. Mason Currey, *Daily Rituals: How Great Minds Make Time, Find Inspiration, and Get to Work*, New York, Knopf, 2013.
2. המדרש מובא במבוא לפירוש הכותב על "עין יעקב", קובץ קטעי האגדתא בתלמוד הבבלי. מצטט אותו גם המהר"ל בנתיבות עולם, אהבת ר'ע, א.
3. הרב יוסף דב סולובייצ'יק העלה רעיון זה במסתו "איש ההלכה".